

Seminár z dejín všeobecného novoveku (Mgr. Trnkóci)

Dôvody zámorských objavov:

- 1.) Konštantínopol 1453 – obchod s Východom a narušenie kontaktov
  - 2.) nedostatok drahých kovov – zlato, striebro
  - 3.) expanzia
  - 4.) náboženský rozmer
  - 5.) túžba po bohatstve – šírenie zvestí o bohatstve neznámych krajín (Marco Polo a cestopis *Milión*)
  - 6.) spoločenská príčina – demografia v Európe a klíma (vojny, držba pôdy, majetky)
- predkolumbovske civilizácie Ameriky a ich španielski dobyvatelia (conquistadori):

Inkovia – Francisco Pizzaro

Mayovia – Francesco de Montejo st. a ml.

Aztékovia – Hernán Cortés

Objavenie Ameriky

1486 – Bartolomeo Días => Mys Dobrej Nádeje

1498 – Vasco de Gama – cesta do Indie (mesto Kalikat)

3. apríl 1492 – Krištof Kolumbus a **Dohoda zo Santa Fe** = získal titul admirál oceánov a morí, titul miestodržiteľa objavených území a príjem 1/10 zo ziskov z nových území (karavely Nina, Pinta a Santa María):

- Guanahaní (San Salvador)
- Juana (Kuba)
- Espanola/ Hispaniola (Haiti)

Ďalšie plavby uskutočnené v rokoch **1493, 1498 a 1502.**

- Karibskej oblasti sa začalo hovoriť **západná India** (Kolumbov mylný predpoklad, že sa ocitol vo východnej Ázii).
- **1512: zákony z Burgosu** – koloniálne právo a vzťah medzi Európanmi a domorodcami.
- 1493: bula Alexandra VI. (**Inter caetera**)
- **7. júna 1494: zmluva z Tordesillas** (Španielsko a Portugalsko) – rozdelenie sveta
- 1499-1502 – **Amerigo Vespucci** – nemecký kartograf Martin Waldseemuller pomenoval nový kontinent Amerikou
- 1517 – **Vasco Nunez de Balboa** prekonal **Panamskú šiju**

- 1519-1521 – **Fernao de Magalhaes** a oboplávanie zemegule
- zatknutie **Kolumba** (Francisco de Babadillo) v meste Santo Domingo (Haiti)
- **1536**: súdny proces s jeho potomkami (pleitos colombinos)
- Kolumbovi bol udelený titul **Admirála Oceánov a Indií**
- Kolumbovi potomkovia získali **lordstvo na Jamajke** (s titulom Markíz z Jamajky) o územie o veľkosti 25 štvorcových míľ v oblasti **Veragua**
- jeho potomkom bolo potvrdené dedičné vlastníctvo území na ostrove **Hispaniola**
- každoročne im mala byť vyplácaná suma 10 000 dukátov
- museli sa vzdať nároku na titul vicekráľa a guvernéra Indií
- **Nicolas de Ovando y Caceres** – Kolumbov nástupca v roli guvernéra španielskych západných Indií.

Aztécka ríša

- pôvodné sídlo – ostrov **Aztlan**.
- v roku 1276 sa usadzujú na **Hore lúčnych kobyliek** (Chapultepek) v Mexickom zálive.
- podmanení **Colhuakáncami a Azcapotzalcami** – udelili im pôdu v Tizapáne, kde žilo mnoho jedovatých hadov – neskôr si na jazere **Texcoco** zakladajú svoje mesta **Tenochtitlán**.

Miestodržiteľia:

Acamapichtli (1376-1396)
 Huitzilihuiti (1396-1417)
 Chimalpopoca (1417-1427)
 Itzcóatl (1427-1440)

- konfederácia 3 miest: **Tenochtitlán, Texcoco a Tlacopan** (Aztécka ríša nebola centralizovaná).
- **Moctezuma I. Ilhuicamin** (Nebeský lukostrelec 1440-1469): počiatok aztéckej expanzie.

Začiatok expanzie:

- a) získať nové územia
- b) snaha vybojovať pre Tenochtitlán (vnútrozemské mesto) prístup k moru
- c) zdroj pre získavanie zajatcov pre masové rituály

Rozdelenie obyvateľstva:

vládca (tlacatecuhtli)
miestokráľ (cihuacoatl)
páni (tecuhtli) – zahraničnú politiku riadil tlacatecuhtli
obchodníci (pochteca)
roľníci (macehualtin)
otroci (tlatlacotin)

- **Moctezuma II. Xocoytzin** (alebo Mntezuma; Mladší syn 1503-1520)

Invázia Španielov

- Opisom života **Hernána Cortésa** sa zaoberali:
  - 1) **Bernal Díaz de Castillo** (1495/6-1584) – vojak a účastník ťaženia; dielo Historia verdadera de la conquista de Nueva España (Pravdivé dejiny dobytia Nového Španielska)
  - 2) **Francisco opez de Gómara** (1511-1566) – životopisec Cortésa
- výprava **Nicolása de Ovanda** (ku ktorej sa nestihol pripojiť)
- **ťaženie Diega Velasqueza de Cuéllara** – spolu sa vypravili na Kubu a Velasquez sa stal kubánskym guvernérom, ktorý mu odobril možnosť expandovať na americký kontinent (guvernér ho neskôr zamýšľal odvolať, ale vyslaní vojaci sa pridali ku Cortésovi).
- **1518** – výprava na americkú pevninu
- prvý cieľ: **Yucatán** (ostrov Cozumel)
- katolícky kňaz **Gerónimo de Augillara** – tlmočník z mayčiny do španielčiny (stroskotanec, ktorý sa zžil s domorodcami), **tlmočnica Malitzin** (pokrstená ako **Marína**) – matka **Cortésovho syna Martína** (označovaný ako prvý Mexičan)
- druhý cieľ: ríša **Aztékov**.
- 4. marec 1519 – **Vera Cruz** (400 mužov, 15 jazdcov)
- využitie báje o aztéckom bohu **Quetzalcoatlovi**
- zajatie **Moctezumu (Montezumu)**
- trestná výprava **Pánfila de Narváeza**, v Tenochtitláne ponechaný **Pedro de Alvarado** - vypuknutie nepokojov, **smrť Moctezumu a vyhnanie Španielov** (Nache triste; Smutná noc; 30. júna 1520)
- bitka pri Otumbe a opätovný útok na **Tenochtitlán** s podporou **Tlaxcaly**

- **13. august 1521** – zajatie **Cuahtemotzina** (cuahtémoc; 1502-1525) – pád Tenochtitlánu
- **Cortés** oslavovaný ako **vít'az**, za čo od Karola V. dostáva tituly:
  - a) Admirál Južného mora
  - b) Markíz z údolia Oaxaca
- vytvorenie kolónie **Nové Španielsko**

ŠTÁT MAYOV

- najvyspelejšia mezoamerická civilizácia
- mayské mestá: **Tulum, Uxmal, Cichen Itzá, Copán, Tiakl, Maypán, Palenque**, v roku 1956 objavené mesto **Dzibilchaltun**
- **11. storočie** – spojenie s **Toltékmi**
- **12. storočie** – **občianska vojna** medzi **Mayapán** a **Chichen Itzá** – vít'azný Mayapán (v roku 1441 zničený).

Rozdelenie obyvateľstva:

- vládcovia mestského štátu (nalach uinic; pravý muž)
- rada (ah cuch dabob)
- správcovia obcí (batabobovia)
- pomocníci (ah kulebob)
- cirkevní hodnostári (ah holpop)
- slobodní roľníci a remeselníci (ah chembal uinicob/ memba uinicob/ yalba uinico)
- otroci (penacob)

Dobýjanie mayských oblastí

- 1511 – prvý kontakt Španielov s **Yucatánom** (španielsky úradník koloniálnej správy Valdívia)
- **prvé výpravy:**
  - a) **Francisco Hernández de Córdoba** (23. februára 1517) pristál neďaleko súčasného mesta **Campeche**
  - b) **Juan de Grijalba** – synovec guvernéra **Kuby Diega de Velasqueza**, ktorý v apríli 1518 so 4 loďami a 200 mužmi opustil Kubu
- druhá výprava: **Hernán Cortés**

- tretia výprava: **Francisco de Montejo st.** – zisk dedičného titulu **adelantada**

Dobytie polostrova:

- Prvá dobyvačná etapa (1527-1528) – pokus o dobytie Yucatánu z východu
Prvé obdobie mieru (1528-1531)
Druhá dobyvačná etapa (1531-1535) – pokus o dobytie Yucatánu z juhu
Druhé obdobie mieru
Tretia dobyvačná etapa
- 1540 – **Francisco de Montejo st.** prenechal dobýjanie synovi **Franciscovi ml.**
- náčelník provincie **Maní** a vládca kmeňa **Xiuu** prestúpil na katolícku vieru (pokrstený ako Melchor)
- 8. novembra 1546 – porážka **východomayskej koalície** (Cupul, Cochua, Sotutá, Chetumal a Tazes)
- **nepodrobení Mayovia** v okolí jazera **Petén Itzý** (Itzovia) – božstvo **Tzimi Chac** (Hromový kôň)
- 1622 – výprava **Francisca de Mirones** (vojsko pobité)
- 13. marca 1697 – **porážka Itzov** (guvernér Yucatánu Ursúa)
-

RÍŠA INKOV

- 1250, príchod do údolia **Cuaco – Cuzco** (hlavné mesto pomenovali rovnako).
- 13 vládcov

=> **Inca Roca**- rozšírenie hraníc mestského štátu.

=> 1438: **Pachacútec** - rozmach štátu, obsadenie okolitých kmeňov.

Rozdelenie obyvateľstva:

- klan (ayllu) = **Hanan saya** (horná polovica) a **Hurin saya** (dolná polovica) – spoločná pôda
- náčelník klanu - **sapay inka**
- vládnuca vrstva: rodina sapay inku, klan z Cuzca, ayllu z okolia a ayllu okolitých kmeňov
- duchovenstvo – veľkňaz z rodiny panovníka
- príslušníci ľudu.
- poľnohospodárstvo: pestovanie zemiakov (Pizarro ich neskôr priniesol do Európy), kukurice (darilo sa jej vo veľkých nadmorských výškach) = riešenie hladomoru v Európe.

- sociálne zabezpečenie: v čase krízy sapay inka otvoril sýpky a poskytol chudobným potraviny.
- pracovná povinnosť (stavba ciest, chrámov).

Francisco Pizarro

- účasť na výprave **Nicolasa de Ovando Caceres**
- 1513- výprava **Vasa Núñeza de Balboa** (preplavil sa cez Panamskú šiju - Tichý oceán)
- spojenie sa s kňazom **Hernandom de Loque** a vojakom **Diegom de Almagrom**.

1524 - I. výprava (80 mužov).

- zlé zásobovanie, úpadok morálky, choroby.
- **návrat** do Španielska – podpora panovníka => armáda.
- zakladanie prístavu **Puerto Desendo** („Prístav vytúžený“), **Puerto del Habre** („Prístav hladu“), **Puerto Quemado** („Spálený prístav“).

1531- II. výprava – 200 mužov a 50 koní od španielskeho panovníka.

- vylodenie pri **Tumbese** a stretnutie s panovníkom **Atahualpom** – očarili ho zbrane Španielov, ktoré mu mohli pomôcť zvíťaziť v občianskej vojne s bratom => pozvanie do **Capamarcy**, kde táborilo 7000 inkských bojovníkov; Atahualpa zajatý a jeho vojaci pobití – výkupné za **Atahualpu**, ktorého nechal **Pizarro zavraždiť**.
- obsadenie hlavného mesta **Cuzca** – pád ríše Inkov (z **Pizzara** sa stáva **guvernér**, ktorý sídlil v novom hlavnom meste **Lima** na pobreží).

1538 – občianska vojna medzi Pizzarom a Diegom Almagrom (bol popravený)

6.júl 1541- v Lime je **Pizarro zavraždený**.

- nová **kolónia Španielska**.
- Španieli ovládali strednú a časť Južnej Ameriky.
- Španieli vďaka americkému zlatu a striebru robia väčšie **výboje v Európe** – zaťaženie krajiny (vydržiavanie vojska a správa kolónií), počas **tridsaťročnej vojny** sú nútení vyhlásiť **bankrot**.

KOLONIZÁCIA SEVERNEJ AMERIKY

1584 – výprava **Waltera Raleigha**.

1587 – založenie kolónie v **Roanoke** (Severná Karolína) – guvernér **John White** (na palisáde sa našlo meno ostrova Croatoan).

1606 – **Jakub I.** založil **Virgínsku spoločnosť**.

- a) prvá **londýnska kolónia.**
- b) druhá **plymouthská kolónia.**

Virgínia

- pomenovaná po **Alžbete I.** (virgin Queen) – prvé výprav organizuje Virgínska spoločnosť
- 6. máj 1607 – založenie kolónie na pobreží rieky James – **Jamestown** (John Smith).
- 1612 – **John Rolfe.**
- 1618 – **reformy** na podporu vzniku kolónií:
  - a) nová politika **prídellov pôdy** (headright) – 20 ha pôdy + ďalších 20 za ľudí, ktorých priviedol => nájomní sluhovia.
  - b) práva **domácich Angličanov.**
- 1624 – rozpustenie spoločnosti, Virgínia sa stáva **kráľovskou kolóniou.**

Maryland a Plymouth

- 1634 – vznik novej kolónie na rieke **Potomac** (tzv. vlastnícka kolónia) – George Clavert, prvý lord Baltimore a Cecilius Clavert, druhý lord Baltimore.
- 1620 – **William Brandford** a ďalších 101 ľudí na lodi **Mayflower** (puritáni – separatisti) - získaný **patent** od Virgínskej spoločnosti.
- 21. november 1620 – **Mayflowerská zmluva.**
- vznik **Dňa vd'akyvzdania** (Thanksgiving Day) - deň úrody.
- 1691 – Plymouth sa stáva súčasťou Massachusetts.

Massachusetts

- 1629 – vytvorenie **Spoločnosti Massachusettskej zátoky** (John Whitrop).
- 1630 – osídlenie Massachusetts a vytvorenie hlavného mesta **Boston**, vznik prvej **provinčnej vlády** (Generálny súdny dvor):
  - guvernér
  - zástupcovia
  - pomocníci
  - slobodní – plnoprávni
  - ostatní

Generálny súdny dvor:

- a) **Snemovňa pomocníkov** (ekvivalent Snemovne lordov, hornej komory anglického parlamentu).

- b) **Snemovňa zástupcov** (ekvivalent Snemovne reprezentantov, dolnej komory anglického parlamentu).

Rhode Island, Connecticut, New Hamshire a Maine

- 1636 – založené mesto **Providence** (Narrangansettská zátoka) – **Roger William** – prvé mesto v Amerike, kde bola uzákonená **náboženská sloboda**.
- Rhode Island je najmenšou americkou kolóniou.
- 1637 – založenie novej kolónie na rieke **Connecticut** (Wethersfield, Widsor a Hartford).
- **boje** s Indiánmi z kmeňa **Pekotov**.
- 1622/1629 – rozdelenie územia severne od **Massachusetts** medzi **Ferdinanda Gorgesa** (Maine) a **Johna Masona** (New Hampshire) – deliacou čiarou sa stala riek **Piscataqua**.

Severná a Južná Karolína

- oblasť zvaná **Albemarle** – slabo osídlená bez zákonodarného zboru či guvernéra
- 1669 – založenie mesta **Charlestown** na rieke **Ashley** (Anthony Ashley-Cooper)
- vznik **Základnej ústavy Karolíny** (Ashley + tajomník John Locke) – feudálny spoločenský rád a náboženská sloboda.
- 1719 – **Južná Karolína** sa oddelila, stáva sa **kráľovskou kolóniou**.
- 1729 – **Severná Karolína** (dovtedy vlastnícka kolónia) sa **taktiež stáva kráľovskou**.

New York

- 1609 – **Henry Hudson** objavuje zátoku **Delaware** a riek Hudson.
- stretnutie s kmeňom **Mohawkov** a nadviazanie obchodných kontaktov.
- 1614 – Holanďania zakladajú **obchodné stanice** na ostrove **Manhattan** a v **Albany** (Fort Orange).
- 1626 – **Peter Minuit** kupuje od Indiánov **Manhattan** – založené mesto **Nový Amsterdam** (hlavné mesto Nového Nizozemska).
- **patronátny spôsob** vytvorenia kolónie.
- **boje** Anglicka (Karol II.) s Holandskom.
- 1644 – Nové Nizozemsko sa **vzdalo Angličanom**, plán pripravil kráľov brat **Jakub II.**, vojvoda z Yorku.
- New Amsterdam premenovaný na **New York** a Fort Orange na **Albany**.
- citeľná holandská prítomnosť: Wallstreet, Broadway (Breede Wegh), vplyvné rody **Rensselaerov, Rooseveltov** či **Burenovcov**.

New Jersey

- 1664 – vojvoda z Yorku udelil územie medzi riekami Hudson a Delaware **Georgeovi Cartererovi** a lordovi **Johnovi Berkeleymu**.
- územie nazvané podľa Carterovho rodného ostrova **Jersey**.
- 1702 – **spojenie** východnej a južnej časti v kráľovskú kolóniu.

Pennsylvánia a Delaware

- 1681 – udelenie vlastníckych **práv** na veľké **územie** v Amerike pre **Williamu Penna** (vlastnícka kolónia).
- 1682 – Penn získal od vojvodu z Yorku aj oblasť **Delaware** – stáva sa súčasťou Pennsylvánie.
- 1701 – obyvatelia Delaware získali právo voliť si vlastný **zákonodarný zbor** – až do americkej revolúcie však mali **spoločného guvernéra** s Pennsylvániou.

Georgia

- posledná britská kolónia v **Severnej Amerike**
- 1723 – **Juraj II.** udelil územie medzi riekami **Savannah** a **Altamaha** kuratóriu (komisii) zloženému z 21 poručníkov:
  - a) útočisko pre **chudobných a prenasledovaných**.
  - b) **nárazníková zóna** pred Španielmi z Floridy.
- 1733 – založené mesto **Savannah** (generál James E. Oglethorp).
- zákaz používania otrokov, rumu, obmedzenie držby pôdy.
- 1753 – Georgia sa stáva **kráľovskou kolóniou**.

Nové Francúzsko a Quebec

- 1534 – **František I.** podporil výpravu **Jacquesa Cartiera** do Severnej Ameriky (prvá z troch)
- objavenie **Newfoundlandu**, rieky a zálivu **sv. Lawrenca**
- na ostrove **Gaspé** vyhlasuje **Nové Francúzsko**.
- 1541 – vytvorenie mesta **Cap-Rouge** (Quebec City).
- 1562 – **Charlesfort** (Južná Karolína).
- 1565 – **Fort Caroline** (súčasný Jacksonville na Floride) – **Jean Ribault** (hugenot), kolónia zničená Španielmi zo Saint Augustine.
- 1608 – Samuel de Champlain založil kolóniu **Quebec**: Green Bay (1634) či Montreal (1642).

Louisiana

- 1673 – prieskumník **Louis Joliet** a jezuitský kňaz **Jacques Marquette** prekonali **Michiganské jazero** a plavili sa po rieke **Mississippi** – dostali sa až do **Mexického zálivu**.
- 1682 – prieskumník **La Salle** pomenoval zem po kráľovi **Ľudovítovi XIV.** – **Louisiana**.
- **kolonizácia** nastáva až od začiatku **18. storočia** – významný oporný bod **New Orleans** (1718).
- 1713 – podpísanie **Utrechtského mieru** – Anglicko získalo **Acadiu, Newfoundland** a **Hudsonov záliv**.
- 1750 – Francúzov bolo v Severnej Amerike cca. 80 000, Angličanov 1,5 milióna.

Florida

- **prvá časť Severnej Ameriky** trvalo osídlená **Európanmi**.
- 1513 – conquistador **Juan Ponce de León**, ktorý oblasť pomenoval **La Florida** (krajina kvetín).
- výprava **Hernanda de Soto** – Floridu považoval za ťažko prístupnú a kolonizovateľnú.
- 1559 – **Pensacola** (Don Tristán de Luma y Arellano).
- 1565 – založená **Saint Augustine** – vznik **Španielskej Floridy**.

NÁMORNÍCTVO V 16., 17. A 18. STOROČÍ

- zlatý vek **plachiet**
- Španielsko, Portugalsko, Anglicko (za vlády Alžbety), Francúzsko (za vlády Henricha IV.), Holandsko.
- 1571- bitka pri **Lepante**: mocenský rozmach **Španielska**, následný **úpadok** krajiny (1574).
- rozvoj námorníctva v okolitých krajinách – stredovekú obchodnú karaku nahrádza **vojnová galeóna** (prvé lode určené **primárne na boj**)

GALEÓNA

- arabský chalion (ľahká loď), vznikla na **Pyrenejskom polostrove** spojením štýlu **galéry, karaky** a **karavely**.
- prvá **plachtová loď** primárne **určená na boj**.
- trup tvorili poväčšine **2-3 paluby** na konci (**korma**) a začiatku lode (**prova**- tzv. galionová paluba) sa nachádzali nadstavby – okolo zadnej **nadstavby** vybudované **galérie s vežami v rohoch**

- ukončenie nadstavby bolo **rovné** -tzv. **zrkadlo**
- prvé galeóny využívali aj **klin/bodec** na **taranovanie** (rozlomenie trupu lode) lodí – zhoršovali manévrovanie lodí.
- nevýhoda lode: malé kormidlo, bolo potrebné pri prudšom otáčaní lode využívať plachty.

Anglické: užšie, štíhlejšie, menej zdobené, prevažne maľované jasnými farbami s geometrickými tvarmi (pozlátená drevená výzdoba prichádza až v priebehu 17. Storočia.)

Španielske, Portugalské, Francúzske: masívnejšie, robustnejšie, bohato zdobené pozlátenými drevorezbami.

- **oplachtovanie:** nadstavce na sťažňoch- tzv. čnelky.
- **sťažeň:**
  - a) hlavná časť (peň).
  - b) prvá čnelka (košová čnelka).
  - c) druhá čnelka (brámová čnelka).
- prvé galeóny mali sťaže 4: predný sťažeň, hlavný sťažeň, besan a bonaventura, postupne sa ich počet zmenšil na 3.
- **delostrelectvo:** presunutie diel do podpalubia (vynájdenie tzv. **braniek**- otvárací mechanizmus).
- počiatočná veľká **rozmanitosť** využívania diel:
  - a) 36-librové delá (16,3 kg)
  - b) 24-librové delá (8,2 kg)
  - c) 20-librové delá (5,4 kg)
- účinný dostrel max. **500 m**, skúsená posádka dokázala vystreliť **6-8 rán za minútu**.
- v roku 1780 **britská admirálita** vydala predpis o **ustanovení materiálu**, z ktorého sa majú delá vyrábať – z daného **delového bronzu** (tzv. deloviny) sa vyrábali iba najväčšie **42-librové** delá používané na najnižších palubách, **ostatné** sa odlievali zo **železa**.
- delá sa v priebehu 18. storočia aj **skracovali**, napríklad 32 librové delo v roku 1758 malo dĺžku 3,2 m, v roku 1776 malo o niečo väčšie 36-librové delo dĺžku už len 2,88 m a v roku 1778 2,87 m.
- **dominantná sila** – Španieli, Portugalci.
- vydávanie **kaperských/ korzárskeho listov** (Angličania, Francúzi).

Významné galeóny:

- *Sovereign of the Seas* (Vládca morí): 1636- 1696 (dĺžka 39 m, šírka 14,3 m, výzbroj 100 diel).

Ďalšie pomenovania: Sovereign, Zelený diabol, Royal Sovereign.

- *Vasa* – 10. Augusta 1628: Holanďan Henry Hybertsson (dĺžka 69 m, šírka 11,2 m, 48 diel).
- *La Sirene* (Francúzsko); *Golden Hind* (Anglicko – kapitán Francis Drake); *Adler von Lübeck* (Lübeck/Nemecko).

- taktika: pôvodný spôsob boja za využitia tzv. **abordáže** (pomocou mostíkov sa dokázali nalodiť na nepriateľskú loď).

- **Angličania:** boj na **väčšiu vzdialenosť** za využitia **delostrelectva**.

1588- stret anglickej (**novej**) a španielskej (**starej**) taktiky:

- snaha Španielska o podrobenie si Britských ostrovov: Španielska Armada a 30 000 mužov (127 vojnových lodí) – anglická flotila (140 lodí).
- boje v **Anglickom kanáli** (La Manche) a v prístave **Calais** – veliteľ Armady **Alonso Pérez de Guzmán y de Zúñiga-Sotomayor**, vojvoda z **Mediny-Sidonie** sa rozhodol ustúpiť – návrat do **Santadera** (Španieli prišli o 64 lodí a 15 000 mužov).
- snaha **Filipa II.** o obnovenie výpravy – sir **Francis Drake** prepadol a zničil španielske lode v prístavoch **Coruna, Periche a Lisabon**.
- počiatok **ústupu Španielska** z popredia európskej politiky.

RADOVÉ LODE (SHIPS OF THE LINE)

- **vznik a rozvoj kolónií** – potreba vybudovať **stále vojnové loďstvo**.
- počiatky vzniku **správnych aparátov** (zárodoky ministerstiev vojnového námorníctva a štábu):
  - a) velenie nad loďami
  - b) riadenie stavieb lodí
  - c) vyzbrojovanie
  - d) vybavovanie potravinami

- triedenie lodí podľa **použitia v boji** (namiesto triedenia podľa konštrukcie).
- **radové lode** – posádka v sile 400-900 mužov, 40-120 diel (alebo viac) umiestnené v 2-3 palubách.
- **prvé delenie** radových lodí zaviedol anglický kráľ **Jakub I.** (1603- 1625).

Druhé delenie (6 tried)

- A) **Prvá trieda** – 80 až 120 diel (aspoň 3 delostrelecké paluby) – tvorili základ a hlavnú silu flotily.
- B) **Druhá trieda** – 70 až 90 diel (2 delostrelecké paluby).
- C) **Tretia trieda**

Prvé radové lode:

- A) **Henry Grace á Dieu** (Grat Harry): 1515/ 1539 – 50 ťažkých diel, 122 menších diel (falkonetov), 400 mužov posádky.
- B) **Prince Royal**: 1610/1641/1663 – 55 diel, 70 diel, 92 diel.

Na prelome 17. a 18. storočia sa **vývoj** radových lodí **zastavil** – dochádza len k drobným úpravám a modernizáciám. Po celej Európe vznikali **totožné typy** vojnových lodí – **kopírovanie plánov**, financovanie **zahranických konštruktérov**:

- a) Angličania – rodina Sheldonovcov.
- b) Holanďania: David Balfour, Daniel Sivelair (Dánsko), Henry Hybertsson (Švédsko)

Anglické lode – masívnejšie, mohutnejšie (niekedy príliš prezbrojené).

Holandské lode – menšie s nižšími nadstavbami (kvôli plytkým prístavom).

Španielske lode – veľké s pomerne slabou výzbrojou.

- najmocnejšie radové lode sa častokrát stávali **symbolmi moci** daného štátu, častokrát stavané bez ohľadu na finančné prostriedky či samotnú využiteľnosť lode, len aby slúžili k zvýšeniu prestíže daného panovníka:

Sovereign of the Seas (Anglicko), **La Couronne** (Francúzsko), **Tre Kroner** (Dánsko), **Vasa** (Švédsko).

Radové lode – jadro flotily a stálej námornej armády.

Obchodné lode – ochrana konvojov, hľadanie námorných ciest, výzvedná činnosť, boj proti pirátom či strážna služba.

- nový typ obchodnej lode (koniec 16.storočia v Holandsku) =>tzv. **fluita** (fluyt): hruškový prierez trupu, ploché dno a úzka paluba, typickým znakom bola zaoblená zadná časť lode: výzbroj 8-20 diel a nosnosť 300 ton.

- druhá verzia obchodnej lode určená na cesty do Indie- tzv. **pinasa** – výzbroj 20-30 diel a nosnosť 500 ton.

DELOSTRELECKÁ VÝZBROJ

- rozmiestnenie diel na základe **jednotlivých kalibrov**
- prvý pokus o unifikáciu lodnej výzbroje prišiel za vlády Jakuba I. v roku 1622:
  - a. **Demmi cannon** – 32-librové delo.
  - b. **Culverin** – 18-librové delo.
  - c. **Demmi culverin** – 9-librové delo.

NÁMORNÁ TAKTIKA

- a) prvá polovica 17.storočia – tzv. **rojová taktika**: flotila nachádzajúca sa na **náveternej** strane **útočí** ako prvá.
  - b) na vzdialenosť **50- 250** metrov dochádza k **delostreleckému útoku** (jedna salva)
  - c) lode sa následne **premiešajú**, dochádza k **abordáži** a boja **muža proti mužovi**.
- rozvoj radových lodí do dochádza k tomu, že majú **identickú** veľkosť, rýchlosť či výzbroj.
  - snahou jednotlivých štátov už nie je napádať obchodné trasy nepriateľa, ale **vyradiť** jeho flotilu v **jednom** námornom stretnutí.
  - rozvoj nového štýlu boja a taktiky – tzv. **líniová taktika** (kýlová línia).

Rozdelenie flotily na 3 časti (divízie):

- a) **predná stráž** (predvoj).
- b) **hlavná sila** flotily – najsilnejšie **radové lode**
- c) **zadná stráž** (zadný voj).

- radová taktika vyžadovala od veliteľov aj námorníkov dobrú prípravu a výcvik, pretože bola náročná na **manévrovanie** a aj slabší protivník mal, pokiaľ dobre manévroval, nádej na víťazstvo.
- dôležité bolo prihliadať k **meteorologickým vplyvom** – slabý/ silný vietor, odliv, príliv, morské prúdy, výška vln, počasie.
- umiestnenie **veliteľských lodí, vpredu v strede**

Počas boja bolo dodržiavaných **niekoľko zásad**:

- a) delostrelectvo je **hlavnou zbraňou**
- b) eskadra lodí v radovej zostave sa snaží manévrovať tak, aby bola na **náveternej strane**

Boj sa delí na **tri fázy bojové** a jednu **prípravnú**:

1. **Prípravná fáza** – eskadra manévruje tak, aby sa dostala k protivníkovi **náveternou stranou**.
2. **Prvá fáza bitky** – sformuje sa línia **rovnobežná** s líniou protivníka.
3. **Druhá fáza bitky** – približovanie k nepriateľovi, pričom je nutné dodržiavať umiestnenie v zostave.
4. **Tretia fáza bitky** – delostrelecký súboj, vedený najčastejšie na vzdialenosť 250- 500m, od vzdialenosti 250 m nie je strelba veľmi presná, preto sa najčastejšie bojovalo na vzdialenosť 70-250 m. Pri vzdialenosti menšej ako 50 metrov dochádza často k **narušeniu zostavy, abordáži** či nárazom lodí.

Prelom 17.- 18. storočia – menšie **konštrukčné úpravy** a **modernizácie**, ktoré majú za cieľ zlepšiť nautické vlastnosti lodí a **možnosti** ich bojovného **nasadenia**:

- a. prierez trupu
- b. horná hrana boku
- c. gallion
- d. predné paluby

Vývojom prešla ale aj **zadná časť lode**:

- a) **uzatvorenie galérií** – poväčšine v počte o jednu palubu menej než počet delostreleckých palúb (loď, ktorá mala 3 delostrelecké paluby mala poväčšine 2 galérie).
- b) bohaté **presklenie** galérií.
- c) postupný útlm **sochárskej** drevenej **výzdoby** – kompaktnější a čistejší tvar, ktorý imitoval líniu trupu.
- d) **prechody** nadstavieb (galérií) na boky sa výrazne **skrátili**.

V konštrukciách radových lodí prevažovali dvoj a troj palubové typy- **najvyužívanejšia** bola **dvojpalubová 74 delová radová loď** (dlhá a pomerne štíhla).

- **Nuestra Señora de la Santísima Trinidad** (Santísima Trinidad) – najväčšia radová loď, ktorá bola kedy vytvorená – ťažko manévrovateľná, 3 galérie, 4 paluby.